«Трудове право та статус S»

Підсумки вебінару програми JobBridge Switzerland: ваші права та обов'язки на швейцарському ринку праці

Експертка: Мар'яна Табаркевич
Модераторка: Світлана Прокопчук, USB United for Support and Belonging
Формат: онлайн-вебінар українською мовою, 29 жовтня 2026, 1 година 40 хвилин
Запис: відео доступне на порталі JobBridge Switzerland та YouTube

---

Знайти роботу — це лише половина справи. Друга половина — розуміти, на яких умовах ви працюєте, що має бути в договорі, як рахується зарплата і куди звертатися, якщо щось пішло не так. Перший тематичний вебінар програми JobBridge Switzerland був присвячений трудовому праву та статусу S. Мар'яна Табаркевич, яка з 2022 року працює у Швейцарії — спершу в соціальній службі, тепер у кантональному управлінні, — поєднала правові основи з власним досвідом і досвідом сотень українців, яких вона супроводжувала.

Важливо: інформація має загальний характер і не замінює індивідуальної юридичної консультації. Конкретні умови залежать від вашого договору, колективного договору (GAV) у галузі та кантону. Експертка висловлює особисті погляди, а не офіційну позицію органів влади.

Головне з вебінару коротко

1. **Статус S діє щонайменше до 4 березня 2028 року.** Програма S — мовні курси, інтеграційні заходи — також продовжується.
2. **Нові правила не мають зворотної дії.** Уже наданий статус S зберігається, навіть якщо людина з регіону, який тепер вважається безпечним.
3. **Після п'яти років — три різні шляхи до дозволу B.** Вони мають різні умови та різні наслідки.
4. **Дозвіл на роботу більше не потрібен — але Meldung обов'язковий.** Роботодавець повідомляє про ваше працевлаштування через EasyGov.
5. **Тільки письмовий договір захищає вас.** Усні домовленості діють, але довести їх майже неможливо.
6. **Мінімальної зарплати на рівні Швейцарії немає.** Перевіряйте GAV вашої галузі та кантональні правила.
7. **Кожну зміну доходу — до соціальної служби.** Неправильно розрахований бюджет після сезонної роботи — одна з найчастіших пасток.
8. **Документи — ваш головний доказ.** Договір, облік годин, розрахункові листки, банківські виписки — зберігайте все.

1. Статус S: що діє зараз і що змінилося

Статус захисту S продовжено до **4 березня 2028 року**. Подальше рішення залежатиме від ситуації: статус можуть знову продовжити або, коли в Україні стане безпечно, припинити. Продовжується і **програма S** — підтримка мовного навчання, інтеграційних курсів і програм виходу на ринок праці.

Коли статус S може завершитися

Модераторка Світлана Прокопчук поставила це запитання речникові SEM Самуелю Вісу. Відповідь: SEM оцінюватиме не лише підписаний документ про припинення вогню, а **реальну ситуацію в Україні**. Рішення узгоджуватимуть із ЄС, так само як і запровадження статусу. Навіть після рішення про завершення статусу повернення не відбуватиметься «наступного дня» — на це даватимуть час. За словами експертки, особи, які працюють, матимуть можливість ще приблизно рік працювати у Швейцарії та готуватися до повернення.

Зміни для нових заяв

1. **З листопада 2025 року** низку регіонів України визнано безпечними — люди звідти вже не можуть отримати статус S.
2. **З 20 серпня 2026 року** заявники мають дотримуватися військових обов'язків перед Україною, якщо ці обов'язки на них поширюються. Люди, які виїхали законно (не мобілізаційного віку, з відстрочкою, з інвалідністю), подаються, як і раніше. Як на практиці розглядатимуть інші випадки, поки невідомо.
3. **Ці правила не мають зворотної дії.** Усі вже надані статуси S залишаються чинними.

Запитання щодо військового обов'язку надсилайте через форму зворотного зв'язку: команда JobBridge готує окреме відеоінтерв'ю з речником SEM на цю тему.

2. Після п'яти років: три шляхи до дозволу B

Шлях	Умови	Що важливо знати
B, пов'язаний зі статусом S	П'ять років безперервного перебування у Швейцарії, без порушень правил	Надається фактично автоматично: подавати нічого не потрібно — листи й формуляри надійдуть самі, як і для статусу S. Права ті самі, змінюється лише назва. Якщо статус S скасують, скасують і цей B.
B через Härtefallgesuch (особливий випадок)	Чотири умови SEM (див. нижче) плюс підтвердження доброї інтеграції	Дозвіл не залежить від статусу S. Кантони тлумачать вимоги по-різному: Берн вважається найсуворішим.
Незалежний B для висококваліфікованих фахівців	Висока або унікальна кваліфікація, економічний інтерес Швейцарії, пріоритет місцевих і європейських кандидатів, відповідна зарплата	Подає роботодавець. П'ять років перебування не потрібні. З 2022 року такий дозвіл отримали близько 220 українців — переважно в IT.

Härtefallgesuch: чотири обов'язкові умови

1. Щонайменше рік **без соціальної допомоги** — тобто ви працюєте і забезпечуєте себе.
2. **Відсутність судимостей**, штрафів і боргових записів.
3. **Підтверджений рівень мови** кантону — рекомендація SEM: не нижче A1. На практиці подавайте найкращий сертифікат, який маєте на момент подання.
4. **Добра інтеграція**, підтверджена документально.

Як підтвердити інтеграцію? Збирайте письмові підтвердження (Bestätigung) про волонтерство (Freiwilligenarbeit), участь у житті громади (Gemeinde) та ферайнів (Verein): спів у хорі на Різдво, рибальський клуб, робота з пластунами — усе це свідчить про суспільно корисну діяльність, навіть неоплачувану. Імовірно, рішення ухвалюватимуть за документами, тож починати збирати їх варто вже зараз.

Оскарження. Якщо кантон відмовляє через недостатню інтеграцію, судового оскарження правилами не передбачено (хоча в деяких кантонах існує окрема практика). Якщо кантон погоджує, справа автоматично йде до SEM; рішення SEM можна оскаржити в суді.

3. Українці на ринку праці Швейцарії

Майже **40%** українців зі статусом S у Швейцарії працюють. Найвищі показники мають малі кантони на кшталт Аппенцелля чи Обвальдена, де живе небагато українців. На третьому місці — Аргау: тут поєднуються зручне розташування (легко доїжджати до Цюриха та інших кантонів) і обов'язкові інтеграційні заходи, які мотивують людей учитися.

Експертка зазначає: на початку знайти роботу було простіше — з рівнем B1 багатьох брали перекладачами чи координаторами в громадах. Тепер конкуренція вища, і роботодавці очікують більшого.

4. Початок роботи: покроковий чек-лист

1. **Перевірте умови:** посада, зарплата, графік, дата початку.
2. **Meldung через EasyGov.** Дозвіл на роботу для статусу S скасовано, але роботодавець зобов'язаний повідомити про ваше працевлаштування — у кантон, де ви **працюєте**. Ця процедура захищає вас від зарплати, нижчої за галузеву. Роботодавці про неї часто забувають — нагадайте.
3. **Збережіть документи:** трудовий договір і підтвердження Meldung.
4. **Повідомте соціальну службу** про кожен дохід і кожну зміну.
5. **Розрахуйте бюджет**, особливо для сезонної роботи чи роботи через агентство.
6. **Покажіть договір соціальному працівникові** до підписання.

Пастка сезонної роботи. У Ленцбурзі люди три місяці працювали сезонно і витрачали всю зарплату. Коли робота закінчилася, соціальну допомогу їм не виплачували: зароблене треба було розподілити так, щоб жити на суму, що відповідає рівню соціальної допомоги. Правила відрізняються від громади до громади («лотерея громад»), тому консультуйтеся заздалегідь.

5. Типи трудових договорів

Тип договору	Суть	На що звернути увагу
Unbefristeter Arbeitsvertrag	Безстроковий договір — найстабільніший варіант	Діють строки попередження про звільнення. Основні умови роботодавець має письмово повідомити не пізніше ніж через місяць після початку роботи.
Befristeter Arbeitsvertrag	Строковий договір на визначений період	Завершується в погоджений день без окремого повідомлення. Можливе дострокове розірвання, якщо це прописано в договорі.
Arbeit auf Abruf	Робота за викликом	Якщо години гарантовано письмово, ви маєте право на оплату за них, навіть коли вас відправили додому. Усну домовленість довести майже неможливо.
Temporärarbeit (Personalverleih)	Робота через агентство (Temporärbüro): агентство — працівник — підприємство	Ваш роботодавець — агентство. Перевірте й рамковий договір, і **Einsatzvertrag** для кожного направлення. Строки звільнення можуть бути коротшими. Плата за вакансію — неприпустима.

Що перевірити в будь-якому договорі

1. Хто роботодавець і де ваше робоче місце.
2. Функція (посада), дата початку і, якщо є, дата завершення.
3. Кількість робочих годин на тиждень.
4. Зарплата, доплати, 13-та зарплата.
5. Тривалість відпустки.
6. Пробний період (Probezeit) і строки звільнення.
7. Регламент персоналу, страхування.

6. Зарплата: хто встановлює мінімум

Єдиної мінімальної зарплати у Швейцарії **немає**. Зарплату регулюють чотири рівні: **федеральний, кантональний, галузевий та індивідуальний**. Деякі кантони, як-от Базель-Штадт, мають власний мінімум. У багатьох галузях діє колективний договір **Gesamtarbeitsvertrag (GAV)** або типовий договір (Normalarbeitsvertrag), які можуть встановлювати обов'язкові мінімальні ставки. Тому завжди перевіряйте галузь, місце роботи, функцію та кваліфікацію. Найнижчі зарплати — у сільському господарстві.

7. Пробний період, звільнення та захист від звільнення

Probezeit зазвичай триває один місяць, за домовленістю — до трьох. Під час пробного періоду обидві сторони можуть розірвати договір із попередженням за **7 календарних днів**. Пробний період можуть продовжити, якщо це відповідає договору, — так було й в експертки.

Строки попередження (Kündigungsfrist)

Стаж у компанії	Строк	Приклад
Пробний період	7 днів	Можна піти без особливих пояснень
1-й рік	1 місяць	
2–9-й рік	2 місяці	Повідомили 15 жовтня → останній день 31 грудня
від 10-го року	3 місяці	

Строк зазвичай рахується до кінця місяця. Договір або GAV можуть встановлювати інші строки. Незвично довгий (наприклад, шість місяців) чи короткий (кілька днів у безстроковому договорі) строк — привід звернутися на безкоштовну юридичну консультацію.

Sperrfristen: коли звільнити не можуть

Після пробного періоду роботодавець не може звільнити вас у звичайному порядку, якщо ви непрацездатні через хворобу чи нещасний випадок не з вашої вини: **30 днів** у перший рік, **90 днів** з 2-го по 5-й рік, **180 днів** від 6-го року (але не довше за саму непрацездатність). Також діє захист під час вагітності та **16 тижнів після пологів**.

Право на допомогу по безробіттю. Після року роботи ви маєте право на допомогу від RAV. Важливо, як саме ви звільняєтеся: за згодою сторін чи з ініціативи роботодавця — це впливає на ваші права.

8. Arbeitszeugnis — характеристика з роботи

В Україні такого документа немає, а у Швейцарії він дуже важливий для наступного роботодавця. Arbeitszeugnis традиційно пишуть особливою «закодованою» мовою: за теплими словами «була дуже милою, ми сумуватимемо» досвідчений читач може побачити «забагато говорила і була занадто прямою». Офіційно коди вже не мають використовуватися, але консервативні компанії досі ними користуються.

1. Дайте прочитати свою характеристику досвідченим швейцарцям.
2. Якщо формулювання вас не влаштовують — ввічливо попросіть їх скоригувати. Зазвичай роботодавці погоджуються.
3. Якщо керівник просить вас написати чернетку самостійно, це допустимо за взаємною згодою — остаточний текст він перевіряє і підписує.

9. Робочий час, відпустка та інші виплати

Законний максимум — **45 або 50 годин** на тиждень залежно від виду роботи. Важливо розрізняти:

1. **Überstunden** — години понад договірний час, але в межах законного максимуму. Компенсуються доплатою або вільним часом — за умовами договору.
2. **Überzeit** — години понад законний максимум. Тут правила суворіші; є винятки, зокрема щодо доплати за перші 60 годин для певних категорій працівників.

Приклад: договір — 40 годин, законна межа — 45, фактично відпрацьовано 47. Тоді 5 годин — Überstunden, а 2 години — Überzeit. Тож фраза «кожна додаткова година — плюс 25%» надто спрощена.

Виплата	Що діє
Відпустка	Щонайменше 4 тижні на рік, оплачувана; до 20 років — 5 тижнів
13-та зарплата	Не обов'язкова за законом — лише якщо передбачена договором
Хвороба	Залежно від договору та страхування (KTG) — часто 80% зарплати
Материнство	14 тижнів, 80% зарплати
Відпустка другого з батьків	2 тижні протягом 6 місяців після народження дитини

Погодинна оплата. Перевірте, чи включено у ставку відпускні, святкові дні та 13-ту зарплату. Якщо так, під час відпустки ви окремих грошей не отримаєте — плануйте бюджет заздалегідь. Якщо роботодавець пояснює такий формат податками, а у вас є сумніви, зверніться на безкоштовну консультацію.

10. Брутто, нетто та Lohnabrechnung

У Швейцарії на співбесіді та в договорі зазвичай говорять про зарплату **брутто**. Із неї утримуються обов'язкові внески:

Внесок	Призначення	Розмір / хто сплачує
AHV/IV/EO	Пенсія, інвалідність, компенсація доходу (материнство, військова служба)	5,3% працівник + 5,3% роботодавець
ALV	Страхування від безробіття	1,1% працівник + 1,1% роботодавець
BVG (2-га опора)	Професійна пенсія	Залежить від пенсійної каси; роботодавець сплачує щонайменше половину
NBU	Нещасні випадки поза роботою	Обов'язкове від 8 годин на тиждень; хто сплачує — залежить від роботодавця
KTG	Виплати під час хвороби	За умовами договору

Внесок	Призначення	Розмір / хто сплачує
Quellensteuer	Податок, що утримується одразу із зарплати	Залежить від кантону та сімейної ситуації

Приклад експертки: за однакових вихідних даних Quellensteuer у Цюриху становив 2,8%, а в Аргау — 4,6%.

Порада щодо церковного податку. Вказавши в анкеті роботодавця віросповідання, експертка щомісяця сплачувала понад 50 франків церковного податку. Указуйте конфесію свідомо — це впливає на суму податку.

Familienzulagen. Виплати на дітей надходять не від роботодавця, а з каси сімейних виплат (в Аргау — SVA), хоча часто відображаються в Lohnabrechnung. В Аргау це, наприклад, 215 франків на місяць на дитину; на дитину, яка навчається (зокрема за Lehre), виплата вища і зберігається після повноліття. Детальний розбір Lohnabrechnung незабаром з'явиться на порталі JobBridge.

11. Пастки та куди звертатися

Ситуація	Куди звертатися
Роботодавець не подав Meldung	Нагадайте роботодавцю (йому загрожує штраф). Якщо відмовляється — кантональна служба праці або служба з питань міграції кантону, де ви працюєте
Небезпечні умови або значно більше годин, ніж у договорі	Arbeitsinspektorat або Amt für Wirtschaft und Arbeit. Приходьте з фактами: облік годин, документи
Невиплата зарплати, спір щодо звільнення	Schlichtungsbehörde, профспілки, безкоштовні юридичні консультації
Оплата нижча, ніж за GAV	Паритетна комісія галузі (Paritätische Kommission), профспілки Unia чи Syna
«Пробна робота» без оплати, плата за вакансію	Юридична консультація; за ознак шахрайства — поліція

Шахрайство з вакансіями. Експертка бачила випадки, коли люди з України платили посередникам за «вакансії» з інтернет-оголошень, а ті зникали з грошима. Платити за працевлаштування не потрібно ніколи.

Ваші докази: договори, облік робочого часу, розрахункові листки, листування, банківські виписки — скільки нараховано і скільки фактично отримано. Претензію формулюйте ввічливо, але з фактами.

Запитання та відповіді

Мені 63 роки. Чи є сенс працювати? Сенс є завжди, але треба бачити реальність: у цьому віці знайти роботу дуже складно, шанси вищі в тих, хто вже знає німецьку. Якщо можливість є — працювати варто.

Чи можливий контракт «на відсотках», наприклад у салоні краси? Так, така практика існує: майстер отримує частку від виручки за своїх клієнтів. Деталі залежать від договору.

Пробний період продовжили ще на місяць. Це нормально? Так, якщо це відповідає договору і вас про це повідомили. Роботодавці роблять так, коли хочуть краще оцінити ваші навички.

Строковий договір на рік, але зі строком розірвання один місяць — так можна? Так, ці умови можуть поєднуватися: дострокове розірвання можливе, якщо його прописано в договорі.

Чи може зарплата в пробний період бути нижчою? Зазвичай вона звичайна, але договір може передбачити й інше. Підписуючи договір, ви погоджуєтеся з його умовами — читайте уважно.

Практика за договором — 40%, а фактично 9 годин щодня, переважно прибирання. Це законно? Практиканти та учні Lehre у Швейцарії часто виконують роботу нижче кваліфікації — це стосується всіх, не лише українців. Але якщо ви працюєте значно більше, ніж передбачено договором, зверніться до Arbeitsinspektorat чи консультаційної служби.

До якого числа мають виплатити зарплату? Як правило, до кінця місяця; точну дату визначає договір.

Як дізнатися, чи роботодавець подав Meldung? Попросіть підтвердження в роботодавця або зверніться до соціальної служби чи міграційної служби кантону, де ви працюєте.

Програма JobBridge Switzerland безкоштовна для учасників і реалізується USB – United for Support and Belonging за фінансової підтримки Державного секретаріату з питань міграції (SEM).